
FAMILIEWAPENS EN HERAUTEN

Instructieboekje voor het maken van je eigen familiewapen
Vanaf groep 3, voor gebruik in de klas

6 APRIL 2021

HISTORISCH ARCHIEF MIDDEN-GRONINGEN
Kerkstraat 2, 9649 GR Muntendam

Inhoudsopgave

Instructies voor gebruik in het onderwijs	2
Doelgroep	2
Leergebieden	2
Plaats in de tijd	2
Thema's	2
Aanwijzingen voor de docent	3
Achtergrondinformatie	4
Herauten	4
Heb jij een familiewapen?	5
Vandaag ben jij de heraut	6
Hoe ziet een familiewapen eruit?	6
Hoe ontwerp je je eigen familiewapen?	7
Onderwerpen en kleuren	8
De vorm	8
Voorbeelden van familiewapens	9

Instructies voor gebruik in het onderwijs

Het programma Familiewapens en herauten is geschikt voor alle leerlingen vanaf groep 3. Er is geen leeftijdsgrens. Leerlingen maken hun eigen familiewapen. En uiteindelijk samen een wapenboek van hun klas. Het programma gaat om identiteit:

- Wie ben jij, waar kom je vandaan, wat zijn je idealen en hoe wil je jezelf/je familie aan de buitenwereld presenteren?
- Hoe deed men dat in de Middeleeuwen?
- Hoe kun jij deze identiteit vastleggen in een familiewapen?
- Herkennen anderen jou in je wapen?

Doelgroep

- Primair onderwijs: vanaf groep 3
- Voortgezet onderwijs

Leergebieden

- Oriëntatie op jezelf en de wereld (primair onderwijs)/Mens en Maatschappij (voortgezet onderwijs)
- Kunstzinnige oriëntatie (primair onderwijs)/ Kunst en Cultuur (voortgezet onderwijs)

Plaats in de tijd

- Steden en staten: hoge en late Middeleeuwen
- Nu

Thema's

- Identiteit
- Symboliek

Aanwijzingen voor de docent

1. Informeren: Begin de les door in te gaan op de historie van familiewapens. Wie speelt of speelde er wel eens ridder? Hoe herken je elkaar als ridder? Et cetera. Behandel hoe een familiewapen eruitziet of kan zien.
2. Onderzoeken: begin met een brainstorm of schets waarin leerlingen iets over zichzelf of hun familie op papier zetten. Waar komen ze vandaan, is er een bepaald beroep dat vaak voorkomt, wat betekent hun achternaam, et cetera.
3. Uitvoeren: het tekenen, schilderen of plakken van het familiewapen.
4. Reflecteren: ga in gesprek, wat zie je, wat geeft wat weer, zijn er overeenkomsten, verschillen, opvallende dingen, wat kunnen we hiervan leren?
5. Samenvoegen: Maak vervolgens het wapenboek van de klas door alle wapens samen te voegen in één boek of map.

N.B.: Pas uiteraard de werkwijze aan, aan het niveau van de leerlingen.

Achtergrondinformatie

Heb jij je wel eens als ridder verkleed? En had je dan ook een zwaard en schild? Stond er op jouw schild ook zo'n mooie tekening?

Die tekening is niet zomaar een tekening. Misschien ken je het beeld wel van films over de Middeleeuwen, een grote groep ridders met allemaal hetzelfde schild. Zo kon je tijdens een gevecht goed zien wie bij jouw groep hoorde en wie de vijand was. Kinderen van deze ridders erfden hun schilden en konden zo laten zien dat ze van een goede familie afstamden. Later gebruikte men familiewapens vooral tijdens riddertoernooien.

Herauten

Herauten waren degenen die de wapenschilden ontworpen, zij boden hun diensten aan de ridders aan. De heraut noteerde alle familiewapens in een apart wapenboek. Tijdens een oorlog moesten de herauten lijsten maken van de ridders die naar het slagveld gingen, achteraf kon men zo eenvoudig zien wie de ridders waren die de slag niet overleefd hadden.

Afbeelding: Een pagina uit een wapenboek uit de Koninklijke Bibliotheek

Wanneer het wapenschild niet gebruikt werd hing het aan de muur, op een plankje daarboven stond de helm met het helmkleed eromheen. Zo creëerde men een wandversiering, die de oorsprong was van de huidige opbouw van het familiewapen.

Heb jij een familiewapen?

Mensen denken vaak dat alleen rijke adellijke families een eigen wapen hebben, maar dat is niet waar. Veel niet adellijke families hebben ook een wapen, maar dat weten ze niet. Kijk maar eens op deze website of jouw familie ook een wapen heeft: <https://cbgfamiliewapens.nl>

Vandaag ben jij de heraut

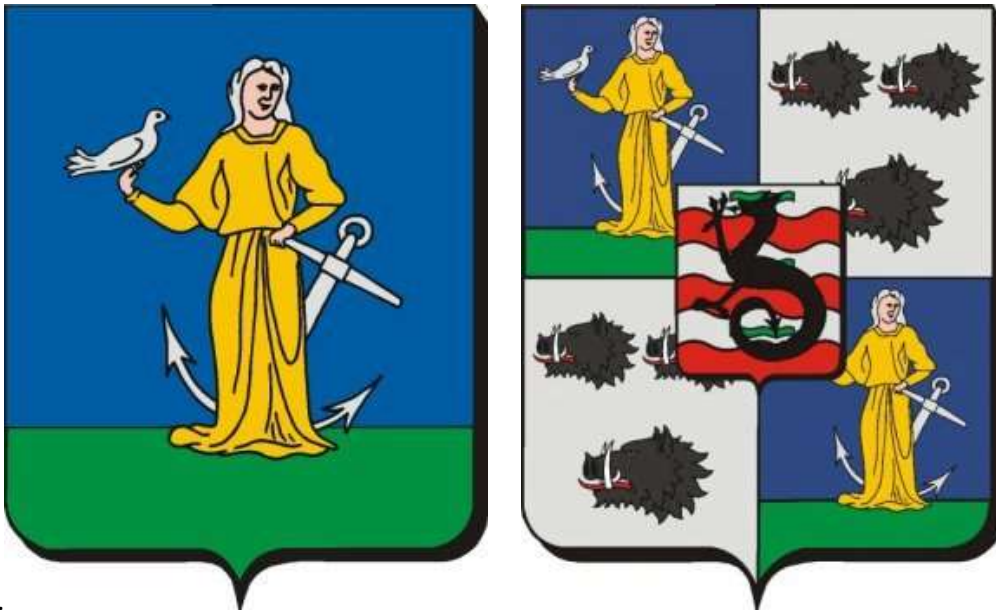
Vandaag heb jij de rol van heraut. Je ontwerpt je eigen familiewapen. Als je dit met een groep of schoolklas doet kun je zelfs samen een wapenboek maken.

Hoe ziet een familiewapen eruit?

Een familiewapen bestaat in principe uit een schild, helm met helmteken, helmkleden en een wrong (opgerolde doek). Soms zie je ook nog schildhouders, een voetstuk en een spreuk op een lint. Maar het belangrijkste is het schild, dit vond je ook terug in de wapenschildboeken. En regelmatig bestaat een familiewapen ook enkel uit een schild.

Afbeelding: Dit is het wapen van de familie Van der Hoop, een bekende familie uit Slochteren. Van boven naar beneden zie je eerdergenoemde onderdelen van het familiewapen.

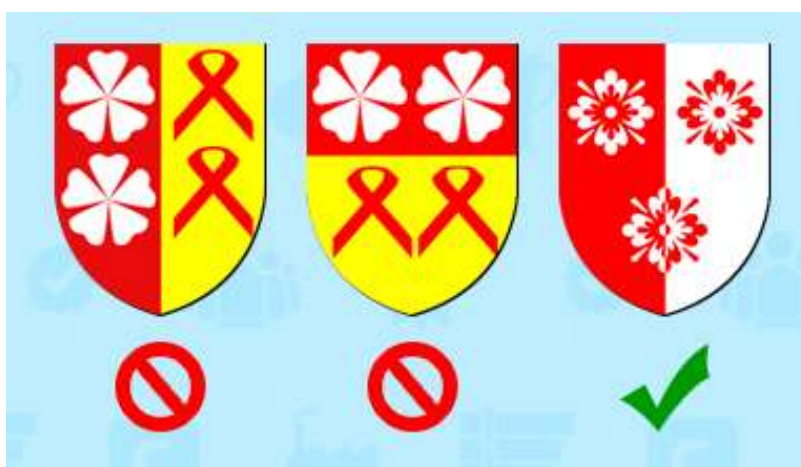

Afbeeldingen: Dit zijn de wapens van de familie Van der Hoop en die van de familie Thomassen à Thuessink Van der Hoop van Slochteren. Je ziet dat het rechter wapen is verdeeld in meerdere vlakken, hieraan kan je zien dat het wapen een combinatie is van verschillende andere wapens zoals die van de familie Van der Hoop links.

Hoe ontwerp je je eigen familiewapen?

1. Je begint met alles wat je weet over je familie. Heb jij een familie van schippers of bakkers? Wat betekent jouw achternaam? Ben je een echt Grunneger of komt jouw familie uit Turkije? Is er iets belangrijks gebeurd in jouw familie? Wat kun jij over je familie vertellen? Het wapen vertelt iets over jouw familie.
2. Toen wapens werden gebruikt op het slagveld mochten ze niet te ingewikkeld zijn, maar nu mag er best wat meer detail worden gebruikt.
3. Je deelt je wapen alleen op in vieren als je een combinatie maakt van 2 of meer families. Wil je bijv. een combinatie maken van de familie van je moeder en je vader, of van je biologische en adoptieouders dan kun je het wapen delen. Je mag je wapen ook in tweeën delen maar dan moet in elk veld wel hetzelfde staan of je moet een groter stuk door de deellijn tekenen.

Onderwerpen en kleuren

Er zijn 4 soorten wapens:

1. Sprekende wapens: die de familienaam direct in beeld brengt. De familie de Beer kan bijv. beren in het wapen gebruiken.
2. Beroepswapens: een familie van timmerlui beeldt bijvoorbeeld gereedschap af in haar wapen.
3. Streekwapens: je herkent de plek waar de familie vandaan komt aan landschapselementen, bijvoorbeeld water of bepaalde bloemen en planten.
4. Historische wapens: het wapen herinnert aan een bepaalde gebeurtenis uit de geschiedenis van de familie.

Bij het ontwerpen van familiewapens gebruikt men alleen de kleuren blauw, rood, groen, zwart, goud/geel en zilver/wit. Denk eens na wat kleuren betekenen en of die betekenis past bij jouw familie. Misschien is er wel een kleur die voor jou een speciale betekenis heeft.

De kleuren uit de heraldiek en hun betekenis

Blauw: wetenschap, waarheid

Rood: moed, opoffering

Groen: mildheid, hoop

Zwart: gevaar, kracht

Goud/geel: wijsheid, rijkdom

Zilver/wit: trouw

Andere kleuren

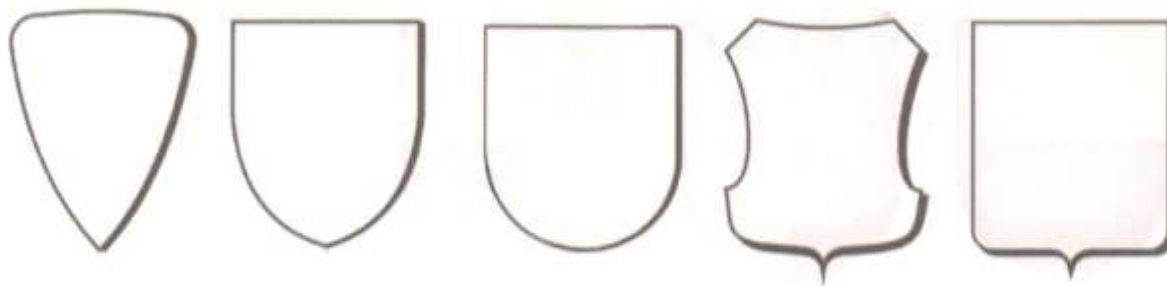
Purper: waardigheid

Oranje: waarheid

Bruin: macht

De vorm

Het werkblad kun je gebruiken voor jouw familiewapen. Maar wil jij een heel andere vorm dan kun je ook met een blanco papier beginnen en de vorm zelf tekenen. De verschillende vormen die je in familiewapens ziet, laten alleen zien in welke eeuw ze ontworpen zijn, het is een kwestie van smaak.

Afbeeldingen: De verschillende vormen van wapenschilden. De ontwikkeling gaat van bijna driehoekvorm met punt onder in de 13^e eeuw, naar een in de vijftiende eeuw afgeronde onderkant. Daarna verandert de vorm naar meer decoratief in de 16^e en 17^e eeuw en in de 18^e en 19^e eeuw weer eenvoudiger, naar bijna rechthoekig met een uitstekend puntje aan de onderkant. Van links naar rechts: 13^e eeuw, 14^e eeuw, 15^e eeuw, 16^e en 17^e eeuw en tenslotte 18^e en 19^e eeuw.

Voorbeelden van familiewapens

Beresteyn

Rooseboom

Faber

Bakker

Jansen

Müller Smit

Izaks

Heemstra

Pijl

